

Historie tohoto domu sahá až do let 1253-1257, kdy byly Přemyslem Otakarem II. vybudovány hradby a zde stála jedna ze čtyř bran. Parcela dnešního domu, kterou se zužuje horní díl

Nerudovy ulice, byla v době založení města patrně součástí nezastavěné příhradební uličky, navazující na bok Strahovské brány (též Černá, nebo Hansturovská). Obranný systém brány ještě ve středověku zesílila směrem do uličky pravidelná přístavba čtvercového půdorysu. To, že byla znamenitě stavěna, nám dokazuje zachovalé obvodové zdivo v dnešním suterénu domu čp. 247. Asi již před rokem 1525 se bývalá příhradební ulička stala součástí parcely domu, sloužila jako dvůr, dokud si obec nevymínila zadržet průchod hradbou k zahrádce na parkánu.

Po požáru Malé Strany roku 1541 koupil vyhořelé stavení čp. 248 dvorní tesař Mates Rauch. V zahájené nové výstavbě intenzivně pokračoval druhý manžel vdovy po tesaři Rauchovi císařský úředník Hanuš (Jan, Hans) Turek, který tu nejprve zřídil hostinec

pro císařovy hosty. V roce 1583 koupil ještě pozemek nad branou a i zde plánoval postavit dům. Proto v roce 1593 požádal císaře Rudolfa II. Hasburského, aby mohl k bráně přistavět dům. Bylo mu vyhověno, protože v té době jezdilo mnoho návštěv na hrad a musely někde čekat na povolení k audienci. Také jejich koně museli být ustájeni.

Staroměstští radní odporovali, ale ustoupili když mohli i nadále v bráně vybírat clo. Hanuš využil povolení budovat na městské hradbě a bránu zcela obestavěl pro potřeby velkého hotelu, měl ale mezi oběma domy hradbu a částečně i bránu. Z jeho stavebních akcí se nepochybně zachovaly tři klenuté sklepy za bývalou středověkou přestavbou Strahovské brány, klenby v zadním traktu přízemí a fragmenty obvodových zdí snad až do výše dnešního druhého patra. Turkovi následníci postupně živnost zadlužili a ta byla nakonec prodána roku 1616 v dražbě majiteli přilehlého paláce čp. 248/III hraběti Františku Oldřichovi Kinskému.

Když theatini po stavbě svého kostela docílili roku 1711 zboření Strahovské brány, bylo nutno k dnešnímu domu čp. 247/III postavit novou průčelní zeď. Z brány zůstala zachována snad jen malá část v úrovni přízemí. Roku 1800 hrabě Ferdinand Kinský své domy prodal. Přestavba domu, vynucená také statickými poruchami a nedůsledně realizovaná podle plánů stavitele Františka Zelinky do roku 1812, vedla k roztržení původního celku a k formování dnešních parcel, vynutila si vložení schodiště a úpravu celé přední části přízemí se vstupní chodbou, krámem a malým dvorkem. V patrech došlo k celkové přestavbě dispozice a rovněž průčelí získala dnešní klasicistní výraz.

Dnešní dvoupatrový řadový dům na obdélné parcele dělí příčně vřetenové schodiště se světlíkovým dvorkem na dva díly. Širší uliční průčelí je v patrech čtyřosé, s okny podloženými

průběžnými římsami, v prvním patře navíc s nadokenními římsami, které podpírají volutové konsoly. Parter, pokrytý kvádrovou rustikou, vykrajují portály výkladce a domovního vstupu se segmentovými záklenky, orámované kamenným ostěním s obvodovou profilovanou lištou.

Úzká jednoosá boční fasáda, ukončená pultovým štítem, opakuje stejně členění. Celý půdorys přízemí je podsklepen: pravidelný čtvercový sklep pod přední částí překrývá valená klenba z lomového kamene. Patky klenby tohoto zřejmě dosud středověkého přístavku k bývalé Strahovské bráně spočívají na kamenném zdivu s použitím několika hrubě přitesaných kvádrů. Čelní zeď k ulici byla do výše asi 1,30m nad podlahou sklepa rovněž vyzděna lomovým kamenem, výše však stoupá dochovaný bok bývalé brány z pravidelně tesaných kvádrů zhruba 0,3m vysokých. Proti uličnímu čelu zůstal zčásti otevřen široký průchod pod půlkruhovým kamenným pasem do sklepa pod střední částí objektu, jehož

valená klenba z úzkých cihel byla zčásti deformována vestavbou bloku klasicistního schodiště. Dvojice sklepů pod dvorním traktem kopírují dispozici přízemí - valené klenby tu pronikají trojúhelné výseče. Levý sklep však není podélně překrojen dodatečnou hraniční zdí, její konstrukci v přízemí podpírají ve sklepech boční kamenné bloky svázané cihelným segmentovým pasem. Přízemí při nároží obsahuje dva prostory pod českými plackami, podél nich probíhá vstupní chodba zaklenutá valeně. Klasicistní je i klenba příčné chodby za schodištěm a vložená klenba do předního dílu zadní dvoutraktové části přízemí. V renesančních obvodových zdech zůstaly vzadu uchovány části původních valených kleneb s trojúhelnými výsečemi. Levý, užší chodbový trakt vznikl podélným předělením klenutého prostoru při vymezení parcely podle plánu z roku 1801. Všechny místnosti v patrech jsou již plochostropé, malou terasu za dvorním světlíkem chrání klasicistní kovové zábradlí s ornamentálně zdobeným středním kruhem s iniciálou „SV“.

A nakonec ještě jedna zajímavost. V domě čp. 247 žil český scenárista, režisér a dokumentarista Vladimír Sís (*7. 7. 1925 v Brně †7. 9. 2001 v Praze). Vladimír Sís se do podvědomí diváků zapsal především jako režisér legendárního filmového přepisu původní divadelní hry divadla Husa na provázku, Balada pro banditu. Mimo jiné také natočil celou řadu dokumentárních snímků v Číně, Tibetu, Indonésii, Řecku a jinde.

Kostel sv. Petra je gotická trojlodní stavba složitého vývoje. Jeho historie sahá až do 11. století, do doby, kdy zde existovala jedna z osad na pravém břehu Vltavy. Jejimi obyvateli byli němečtí

kupci. V průběhu 14. a 15. století postupně nahradila původní stavbu, zde stojící menší románskou baziliku, která tady jako farní kostel osady německých kupců stála již před rokem 1178.

Původní románská bazilika s dvouvěžovým západním průčelím, byla postavena v etapách patrně po polovině 12. století. Někdy kolem roku 1400 byl kostel goticky přestavěn a rozšířen. Nynější Petrské náměstí bylo původně hřbitovem, na kterém stála i farní škola. V roce 1419 tady došlo ke kuriozitě. U hlavního oltáře přijímali husité podobojí, zatímco u bočního oltáře katolíci. Zakrátko kališnické obyvatelstvo vyhnalo katolického faráře a chrám přešel do správy

husitů. A právě to zachránilo kostel před pohromou. Po stavovském povstání byl kostel znovu vrácen křížovníkům. Během staletí prodělal kostel řadu pohrom a oprav. V roce 1648 byl poškozen švédskou střelbou. Dvakrát vyhořel, poprvé v roce 1653, podruhé 1680. V roce 1757 jej poškodili Prusové. V roce 1875 došlo k další velké opravě kostela, kterou zadala městská rada arch. Josefu Mockerovi. Mocker kostel puristicky reromanizoval a regotizoval. Na konci dvacátých let 20. století byl prováděn archeologický průzkum při kterém byly v kostele nalezeny některé románské pozůstatky, mimo jiné ochoz s loděmi, jižní okenní stěna hlavní lodi s malbami a půdorys zaniklých částí románské baziliky. Hlavní portál byl za Mockerovy přestavby vyzdoben novogotickým tympanonem a postavami Krista a sv. Petra, který vytesal sochař Ludvík Šimek. Z vnitřního zařízení chrámu zaujme návštěvníka především barokní a rokokový hlavní oltář s obrazem Krista se sv. Petrem. Kazatelna je barokní, dřevěná, zlacená a lakovaná.

Do pražského panoramatu přispívá starobylý kostel sv. Petra Na Poříčí hned čtyřmi věžemi.

Jednak dvojicí průčelních věží, o výšce 38 m a půdorysu 4,9x4,90 m. Ty byly již při románském kostele a v letech 1483-1497 byly goticky upraveny. Po požárech v letech 1653 a 1659, které zasáhly i kostel, dostaly barokní fasádu. Ta byla odstraněna při uvedené regotizaci. Další věží, či spíše, vzhledem k její subtilnosti spíše věžičkou je sanktusník vyrůstající z hřebene střechy ve východní části nad presbyteriem. Ani v jedné z věží dnes nevisí zvony, a to včetně té čtvrté, nižší jednopatrové, umístěné nad severní předsíní kostela.

V roce 1598 byla na svatopetrský hřbitov přistavěna zvonice s průjezdní branou. Pozdně gotická zvonice s barokní bání, vysoká 39,5 m, je vystavěna z pískovcových kvádrů. V jejím přízemí je uliční průchod.

Ve druhém patře je šest oken s hrotitými oblouky. Ve věži jsou dnes tři zvony, které jsou proslulé svým překrásným zvukem. Očím a chodcům je však skryta jejich výtvarná hodnota a bohatá výzdoba s reliéfy světců, městských znaků a úryvky modliteb. Největší je Petr, původně z roku 1691, přelit v roce 1701, zvon Pavel z roku 1724 a menší zvon umíráček. Váha obou větších zvonů

přesahuje půldruhé tuny. Na věžním průčelí je zasazena kamenná deska s latinským nápisem, jenž v překladu zní: „Měšťané farnosti sv. Petra Na Poříčí nákladem soukromým tuto věž vděčnému potomstvu vystavěli roku 1598.“ Vrchol věže tvoří cibulovitá bání s lucernou a čtyřmi ciferníky bicích hodin. Do zvonice se vstupuje dvířky z jižní strany. Vřetenové schodiště vede do prvního patra, kde jsou zavěšeny zvony. Do vrcholu věže vedou příkré dřevěné schody. Tam je možné sledovat odbíjení cimbálu, který oznamuje nejen celé hodiny, ale i čtvrt hodiny.

O poříčském svatopetrském hřbitově se dlouhá léta vyprávělo, že tam straší. Nad jedním zpustlým hrobem se totiž noc co noc objevovalo o půlnoci světélko a hodinu po půlnoci náhle zmizelo. Svatopetrský kostelník pátral v zápisech, komu ten hrob patří, a zjistil že tu leží bohatý lakomec z Poříčí, který za života dělal na oko chudáka. Když zemřel, jeho dědici po něm hledali dědictví ale nic nenašli. Co když je má u sebe, pomyslel si kostelník a svěřil se svému synovi. Slovo dalo slovo a otec se synem začali kopat zašlý hrob. Když rakev otevřeli, spatřili kostru a pod nebožtíkovou hlavou rozpadlý polštářek. V něm se v záři lucerny leskly zlaťáky a plno drahých šperků. Říkalo se, že kostelník se svým synem si zlato vzali a hrob zas pečlivě zasypali. Část pokladu rozdali chudým a z toho, co si nechali, žili spokojeně až do smrti. Neví se co je na tom pravdy, říkalo se, ale světýlko přestalo od těch dob o půlnoci blikat.

Terénní dominanta levého vltavského břehu, vrch Petřín, je součástí bělohorské tabulové plošiny, vlastně jejím východním okrajem. Toto území bylo velkým zdrojem stavebního materiálu pro výstavbu Prahy. Těžila se zde opuka, pískovec, ale místy i železná ruda a pokusně i uhlí. Je to také území, které je i zásobárnou podzemní vody.

Do Petřínských štol jsou zahrnuty podzemní objekty, které vznikly hornickou činností jako chodbovitě prostory - štoly (štola je v hornické terminologii horizontální důlní dílo). Ty nejstarší ve Strahovském klášteře vznikly jako štoly jímací. Jejich ražba probíhala zpočátku zaražením krátké chodby ve svahu proti pramenu vody a tak umožňovala vodě snáze vytékat do jímky u vchodu, odkud byla voda odváděna, stružkou, zděným kanálkem, posléze potrubím k dalšímu

využití v gravitačním vodovodu. Se vzrůstající spotřebou vody bylo nutné štoly prodlužovat, různě měnit jejich směr a tak maximálně otvírat cestu jednotlivým pramenům z křídové zvodně. Další skupinou štol jsou ty, které zde vznikaly k těžbě uhlí. O povolení těžit uhlí na Nebozízku - tehdy nazývaném Hasenburg v roce 1821 žádal F. Kurz z Dolní Krče. Nejvíce pokusů o těžbu uhlí však bylo na území nynější Kinského zahrady. První zde kutá od roku 1822 V. Novotný, kterého již v roce 1826 střídá A. Vlček. V roce 1842 získávají povolení dolovat A. Menzelová a J. Záhora spolu s A. a V. Widmanovými. Nakonec zde zůstává pouze J. Záhora až do roku 1853. Do dnešní doby se dochovala mapa se zakreslenými Záhorovými štolami. K oživení těžby dochází na Nebozízku. Vrací se sem F. Šusta spolu s J. Bendlmayerem. Jejich štola, kterou vyrazili za dva roky, málem pronikla celým kopcem. Vedla pod pevnostními pozemky, skladem střelného prachu, daleko za hradby až do blízkosti Horního jezírka v Kinského zahradě. Těžba zde skončila neúspěšně i vzhledem ku sporu s vojenskou správou. Protože při těžbě uhlí se těžaři potýkali s přítokem vody, sloužily tyto štoly zároveň jako odvodňovací. Po ukončení těžby bylo zapotřebí vodu odvádět a tak u většiny štol došlo k využití jako jímací štoly, které zásobovaly jednak vodovod pro Smíchov a část Malé Strany, jednak sloužily jako lokální zdroje. Tato funkce jim zůstala dodnes.

Když došlo v roce 1965 k sesuvu lanové dráhy na Petříně a poškození Nebozízku, byl to důsledek nahromadění podzemní vody, která neodtékala zanedbaným a od války neudržovaným odvodňovacím systémem. Pomohla tomu i výstavba strahovských kolejí, kdy z nekvalitně provedených inženýrských sítí docházelo k úniku vody do křídového kolektoru. Více vody se dostalo do jílovců a jílovitých svahovin, které rozbředly a došlo k sesuvu. Na tom se jistě podepsala i zavalená Šustova štola X. K sanaci území byla navržena a v roce 1969 vyražena Vodní galerie na Nebozízku XX. pro odvodnění území. Tím dochází k ražbě první novodobé odvodňovací štoly, a také jediné novodobé, která správně plní svou funkci. Druhá štola XXI

z roku 1984-85 je nevhodně založena a jímací vrty jsou suché. Ve stejném stylu i výsledku probíhá ražba zkušební štoly XXII. z megalomanského odvodňovacího projektu, kde je označována jako štola „B“ v Lobkovické zahradě.

Štola číslo XXII., jinak také zkušební štola „B“ (Hladová), byla ražena v období od počátku roku 1989 partou razičů předáka Náhlíka z Vojenských staveb Praha, jako zkušební úsek. Tato parta dokončila ražbu na traťovém tunelu metra a protože nebyla pro ně práce na další ražbě, bylo dohodnuto, že budou razit zkušební úsek zamýšlené megalomanské odvodňovací stavby na Petříně. Chystalo se vyrazení odvodňovací štoly z Lobkovické zahrady, pod Strahovským klášterem, Pohořelcem k vodoteči Brusnice na stranu jednu, a k Nebozízku a do Kinského zahrady na stranu druhou. Štola byla ražena v ordovických břidlicích a na stejném principu jako štola XXI. měla jímat vodu dovrchními vrty skrze jílovce z křídové zvodně. V roce 1990 nebyl, kdo by tuto akci financoval a tak byla ražba utlumena aby již v roce 1991 zmizelo i zařízení staveniště. Vznikla tak štola v délce 90 metrů, ve které jsou 4 suché jímací vrty, které zcela ucply jílovce. Toto technické řešení se neosvědčilo.

Samostatnou kategorií jsou štoly odpadní, které na Petříně nalezneme toliko v areálu Strahovského kláštera. Sloužily k odvádění splaškové vody a dešťové vody do sedimentačního rybníka.

Štoly na Petříně byly značeny římskými číslicemi. Bylo jich známo v archivním dokumentu 18 a tak v roce 1969 při ražení sanační štoly se rozhodlo, že novodobé štoly budou značeny čísly od XX. nahoru.

DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ 2009 - GARANT MČ PRAHA 1

Četnický salonek a terasa domu Českého muzea hudby

Malá Strana čp. 388, Karmelitská ulice č. 2

Budova čp. 388 v katastru Malé Strany v Karmelitské ulici, zapsaná ve Státním seznamu nemovitých kulturních památek, má velice zajímavou historii. Na její původní účel dnes upozorňuje, kromě pamětní desky osazené po straně hlavního vchodu, nejvíce zachovalá

osmiboká kopule. Ta je dobře viditelná z mnoha pražských pohledů a je dobrým orientačním bodem ve spleti malostranských střech.

Kronikář Kosmas uvádí, že v druhé polovině jedenáctého století bylo v této lokalitě židovské osídlení, dokonce zde stála i synagoga. K roku 1329 se v kronice připomíná kostelík sv. Maří Magdaleny stojící stranou pozdějšího velkého chrámu stejného zasvěcení. K němu byl připojen klášter magdalenitek, jimž místní obyvatelé říkali Bílé paní, dle jejich řádového oblečení. Ty sem pravděpodobně přišly od kostela sv. Havla na Starém Městě pražském. Klášterní budova magdalenitek zanikla, za husitských bouří 21. června 1420. Spolu s klášterem bylo zničeno a vypáleno i mnoho okolních domů v dříve zde existující vsi Nebovidy. Tím se uzavřela nejstarší vývojová etapa tohoto území. Za panování českého krále Ferdinanda I. Habsburského koupila pobořený kostelík sv. Maří Magdaleny spolu s dalšími čtyřmi

domy svatovítská kapitula. Když pak přišli do Prahy v roce 1556 v čele s Petrem Kanisiem jezuité, bylo jim nabídnuto usídlit se právě zde. Tato nabídka však byla s díky odmítnuta, neboť tak ambicióznímu církevnímu řádu se místo jevilo jako odlehlé. V roce 1604 byla pak obdobná nabídka učiněna pražským dominikánům. Ti celkem rádi přijali, neboť v tu dobu pobývali ve zpustlém klášteře Na Františku na Starém Městě pražském. Zřídili si tu pak prozatímní konvent. Zároveň opravili i pobořený kostelík sv. Maří Magdaleny. V dobách třicetileté války, za vpádu švédského vojska na Malou Stranu a její následné okupace, museli dominikáni ve velké části svého kláštera zřídit vojenský lazaret. Jelikož klášter dále vzkvétal, pomýšleli dominikáni, jejichž řady se mezitím rozrostly, na stavbu nového velkolepého chrámu. Ten rozhodující slavný okamžik nastal dne 3. května 1656, kdy byl ke trojlodnímu kostelu položen základní kámen. Plány stavby vypracoval vlašský stavitel Francesco Caratti, který se spolu se svým krajanem stavitelem Janem de Capauli podílel i na její realizaci. V závěrečné fázi úprav této raně barokní stavby není vyloučena i účast architektů Kryštofa

Dientzenhofera a Pavla Ignáce Bayera. Termín dokončení stavby je pravděpodobně rok 1707. Kostel, který byl rovněž zasvěcen sv. Maří Magdaleně, získal nádhernou malířskou a sochařskou výzdobu od předních umělců té doby. Nový kostel, na který ve velké míře finančně přispěli bratři, hrabata Karel Alexander a Václav Michnové, byl slavnostně vysvěcen 30. června 1709.

V roce 1792 byl objekt bývalého kostela přestavěn. Stavitel Josef Zobel ho upravil pro potřeby poštovního úřadu, byly zde též byty a krátce i divadelní scéna. Nejdéle sloužil jako skladiště cukru ze zbraslavského cukrovaru. K dalším zásadním přestavbám pak došlo v letech 1850-1855,

a to podle projektu Josefa Wachtela a Josefa Wetzela. Objekt Českého muzea hudby skrývá ve svých zdech velice unikátní místnost. Tzv. četnický salónek vznikl v roce 1853 při přestavbě objektu pro účely kasáren tehdy nově vytvořeného četnictva. O užití původního chrámu sv. Máří Magdaleny, pro účely 2.c.k. pluku rozhodla Vídeň v roce 1852. Budova byla vybrána pro své strategické umístění, umožňující pohodlný přesun četnictva na místo zásahu v Praze i okolí. Potřebám vojenských kasáren pak byla budova přizpůsobena zejména dostavbou původních bočních lodí, které sahaly pouze do úrovně prvního patra, na výšku lodi hlavní. Ze stejné doby pochází i monumentální schodiště, vystavěné v závěru hlavní lodi, propojení jednotlivých místností pavlačemi na litinových konzolách a sjednocení fasády celého objektu v klasicistním slohu. Architektem této přestavby byl patrně inženýr Josef svobodný pán von Wentzel. Četnický salónek je umístěn ve středové místnosti třetího patra v severním traktu budovy, tedy na pomyslném čestném místě. Stěny salóneku pokrývá iluzivní malba mramorového obložení a figurální výjevy od neznámého autora. Na stropě salóneku je zobrazena Austria, již u nohou leží český lev. Kolem vstupních dveří z chodby jsou portréty velitelů, nad levými dveřmi v kartuši heslo rakouského domu, ovšem s pravopisnou chybou

„VIRIPUS UNITIS“ (správně by mělo být „VIRIBUS UNITIS“ - tj. „spojenými silami“), mezi okny pak kartuše s věnováním 2.c.k. pluku četnictva a rokem vzniku 1853. Dominantní jsou čtyři dramatické žánrové výjevy, jejichž námětem je boj četnictva s různými živly ve službách obyvatelstva - četníci zde tak s nasazením vlastních životů „pomáhají a chrání“ před velkou vodou, lupiči, ohněm i zimou. Malby se zachovaly ve velmi dobrém stavu, neboť byly až do nedávna skryty pod dřevěným obložěním stěn a objeveny až při generální rekonstrukci objektu v roce 2001, kdy také byly restaurovány.

Dávno před tím, než v těchto místech začala vznikat jakákoli zástavba, vedla tady mezi brody, přívozy a později mosty prastará komunikace, která ještě před založením Starého Města či Malé Strany spojovala levobřežní osadu Rybáře, dnešní Klárovo, s okolním světem. Ubíraly se tudy pěší karavany, koňské i volské potahy. Celý prostor, který dnes určuje několik ulic, svah Opyše

a od východu Vltava s dvěma mosty, byl v nejstarších dobách nazýván Na písku nebo Na pískách. Bývala v těchto místech osada Rybáře s kostelíkem sv. Petra a Pavla a při břehu skládka dřeva. Z Kristiánovy legendy se dozvídáme o mostu: "roku 932, když tělo sv. Václava ze Staré Boleslavi na hrad Pražský převáželi... pospíšivše k řece Vltavě, našli most rozvodněným polozlomený...". Kosmas později popisuje v těchto místech most k roku 1118. Pak někdy v polovině 12. století vzniká o něco málo výše proti proudu kamenný románský most, jehož jeden oblouk zůstal zachován ve sklepě domu čp. 82 v ulici nejdříve Lužické, později U Lužického semináře. Nejen jednotlivec může bydlet pod mostem, dokonce celá ulice může být pod mostem,

jako je tomu v případě ulice U Lužického semináře. Zástavba vlastní ulice se v těchto místech začala uskutečňovat až v druhé polovině 16. století, kdy i okrajová území Malé Strany nabývala na ceně pro blízkost císařského dvora. Celé okolí bylo od nejstarší doby ovlivňováno existencí mostu. Proto ty názvy: Dolejší mostecký plácek, Pod mostem. Dům nazývaný také Kotlářovský a podle domovního znamení U Modrého lva. Původní stavba v tomto místě na území zahrady biskupského dvora byl domek, který si tady bez povolení vystavěl Verrius de Mazzis. Do zápisu z roku 1336 se dostal právě asi jen pro svou opovážlivost. Zbytky tohoto domku jsou zabudovány do renesanční stavby z 16. století. Později byl dům ještě barokně a klasicistně upravován. Novostavbou v 16. století došlo k zástavbě prvního oblouku Juditina mostu. Kamenné těleso mostu lze ještě dnes sledovat v čp. 76, 77, 78 a 82. Při rekonstrukci čp. 77/3 v ulici U Lužického semináře byla v roce 1997 odhalena původní dlažba mostu, fragmenty zábradlí i celá část prvního mostního oblouku. Jsou vhodným způsobem zakomponovány do zmodernizovaného objektu. Archeologickou zprávu z pozdějšího výzkumu, který probíhal v průběhu roku 1999 a 2000 podepsal dr. Zdeněk Dragoun

z Pražského ústavu památkové péče. Pozornost archeologů se opět soustředila zejména na pozůstatky Juditina mostu, provedena byla sonda mezi domy čp. 78 a 79, zkoumán byl dům čp. 77. První pilíř Juditina mostu byl budován na suché zemi malostranského břehu, proto postrádá zahrocení, které bylo nezbytné u pilířů ve vodě, neboť musely vzdorovat zpětným proudům řeky. Zpráva konstatuje zachované mostní zábradlí na obou stranách mostu, opět byla potvrzena různost dlažby, dusaná hlína, valouny, pískovcové desky a diabasy, což potvrzuje

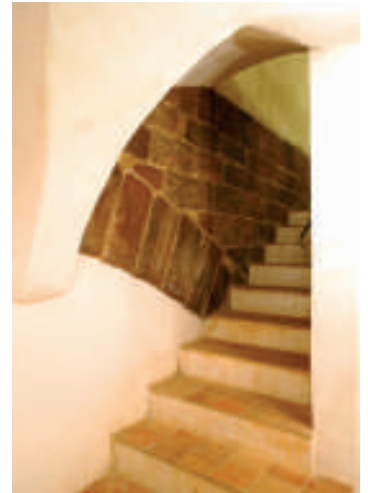
různé etapy výstavby a následné průběžné opravy. V těchto místech most prudce klesal směrem ke břehu. Při tomto průzkumu došlo také k objevu železné sekery s dochovaným topůrkem.

Srpnová povodeň v roce 2002 promluvila zřetelně i v tomto domě, dutinami prastarého románského mostu pronikla voda do domu a provalila zeď. Průnik vody zdobí zlatá dvířka. Když se otevřou, není mnoho vidět, lze však slyšet a vnímat zvuky starobylého podzemí. Povodeň odkryla i drobnou valounkovou dlažbu ve sklepech sousedního domu čp. 82/7. V tomto domě stále ještě je část druhého mostního oblouku Juditina mostu, ale je jen obtížně přístupný po strmých schodech. Přístupnější je Juditin most z Rezidence Lundborg. Pozůstatky dlažby Juditina

mostu lze obdivovat ještě u viničního sloupu na nároží kostela sv. Františka na Křižovnickém náměstí.

Juditin most, první kamenný most v Praze, byl stavěn pravděpodobně někdy v letech 1158-1172. Podíl na výstavbě měla Judita (Jitka), manželka Vladislava I., dcera durynského landkraběte Ludvíka. Most měřil ve své délce asi 500 metrů, měl 20 pilířů, kamenné zábradlí a kamenné žlábký pro odvádění vody. Vybudován byl převážně z pískovce a z křemence, spojován maltou a železnými skobami. 3. února 1342 most zničila povodeň. Kronikář František napsal: "Jakoby padla koruna království.". Opět ho musel na nějaký čas nahradit provizorní dřevěný most, starý most již nebyl opravován a jen několik metrů nad ním byl 9. července 1357 založen nový kamenný most, který dnes známe jako Karlův most. Původní Juditin most končil na Malé Straně mezi dvěma věžemi, z nichž se zachovala jen jedna jižní věž, je rovněž nazývána po královně manželce Juditinou věží. Na staroměstském břehu končil most pod budovami kláštera křižovníků. Zůstaly zachovány základy pilířů na dně řeky, dvanáct těchto mostních základů se objevilo při velmi nízkém stavu vody v roce 1784 a později za obdobného stavu vody byly pilíře zkoumány v letech 1941 a 1942. Pod klášterem křižovníků se zachoval mostní oblouk, který spojoval břeh s malým ostrůvkem v řece. Prozkoumali ho archeologové v roce 1958. Na nábrežní zdi kláštera lze ještě spatřit Bradáče, vousatý reliéf mužské hlavy, plastika z Juditina mostu. Na mostě se od samého počátku vybíralo clo až do roku 1816, kdy bylo zrušeno a nahrazeno potravní daní. Od té doby směl most užívat každý zdarma.

Povězme si nejdříve o pojmenování Novotného lávka, neboť někdy je mylně uvažováno, že název koresponduje se jménem někdejšího prezidenta Československé republiky Antonína Novotného. Dříve se tu říkávalo Na Lávce staroměstské, od roku 1885 se pak užívá dnešní název, k počtě staré mlynářské rodiny Novotných. Jeden z jejich členů, Václav Novotný, vykonal pro město velice platné služby již v roce 1648, při obléhání Starého Města pražského švédským

vojskem. Další z členů rodiny, Karel Novotný, nechal zase v již vzpomínaném roce 1885 lávku upravit do dnešní podoby, a to na své náklady. Sbor obecních starších se proto ještě v témže roce usnesl, aby „pro zásluhy pana Karla Novotného o zřízení železné lávky“ jí bylo dáno jméno po jejím budovateli.

Historie místa sahá až do třináctého století. Postupně zde vznikla samostatná stavební skupina mlýnů postavených v řadě. Významnou dominantou tu byla vždy věž, dnes již samozřejmě bývalé Staroměstské vodárny, která stojí mezi domy čp. 199 a čp. 976. V minulosti zásobovala vltavskou vodou Staré Město pražské a prvně se připomíná v roce 1489, kdy se započalo s obnovou původní dřevěné, vyhořelé. Na věži byla uložena měděná vana, do které tekla voda, dnem i nocí hnaná vodními mlýnskými koly. Z věže se voda rozváděla asi pěti řady do kašen i soukromých domů. Byl to, po vyšehradském spádovém vodovodu a později

hradčanském vodovodu, nejstarší vodovod v Praze. Teprve potom vznikl vodovod na Malé Straně. Živel zvaný oheň byl příčinou zkázy věže ještě mnohokrát, a to především v zimním období kvůli nahřívání „rounního systémů“ otevřeným ohněm, činnosti nutné proti zamrznání vody. Konstrukce věže však měla příliš dřevěných prvků .....Vodárenské věže také bývaly často poničeny i v důsledků povodní. Dnešní stavba pochází v jádru z druhé poloviny šestnáctého století. Jako stavební materiál byly použity otesané pískovcové kameny. Ale ani v průběhu dalšího času věž neunikla pohromám. Roku 1648 stříleli z galerie věže studenti na Švédy, útočící po Karlově mostě. Ti na oplátku věž odstřelovali z Kamy a několika zásahy ji těžce poškodili. Také v bouřlivém roce 1848, za dělostřeleckého bombardování Prahy vojskem generála Windischgrätze, nejen že shořely Staroměstské mlýny, ale byla znovu téměř zničena i věž Staroměstské vodárny. A to krátce předtím, v roce 1835, bylo celé zařízení zrekonstruováno, zmodernizováno a ve výšce 31 metrů byl ve věži umístěn vodojem, z něhož se vltavská voda samospádem rozlévala do systému potrubí, jež vedlo do okolí. Rekonstrukce věže proběhla podle návrhu, v tomto čase již bývalého ředitele tehdejší stavovské polytechniky, Františka Josefa Gerstnera. Zajímavostí je, že práce

řídil český technik a vynálezce Josef Božek. Věžní vodojem ukončil provoz v roce 1880. Převážnou část zásobování vodou až do zřízení moderní vodovodní sítě však v Praze obstarávaly místní studny. Poslední, obrovský požár zachvátil věž roku 1878. Ten měl svůj počátek v Trnkově mlýně, kde neopatrný mlynářský učeň převrhl stolní lampu. Zář ohně byla tak veliká, že přivábila na staroměstské nábřeží nespočetné davy diváků. Při následné obnově byla věž o patro zvýšena a osazena věžními hodinami. Hodiny mají čtyři ciferníky, které umožňují dobrou viditelnost z mnoha míst. Věž dostala též novou střechu v novogotickém slohu, aby po stránce architektonické korespondovala se sousední Staroměstskou mosteckou věží.

Jak již bylo uvedeno, v blízkosti věže stávaly mlýny a v některých dobách činil jejich počet rovnou desítku. Nejčastěji jsou uváděna jména Trnkův, Sladovna, Šejdovna, Hrnkův, Dvořákův a Myslivečkův mlýn. Posledně jmenovaný mlýn patřil rodičům velkého českého hudebního skladatele Josefa Myslivečka, který se zde také dle některých pramenů i 9. března 1737 narodil. V sousedství věže na konci Novotného lávky nad jezem, na místě Myslivečkova mlýna, stojí bývalá budova Staroměstské vodárny. Bylo v ní čerpací zařízení, které pumpovalo vodu vzhůru do vodojemu ve věži. Budova vodárny byla postavena v roce 1883 podle plánů architekta Antonína Wiehla. Je novorenesanční, na fasádě bohatě zdobena černobílým sgrafitem. Část ornamentální je práce architekta Jana Kouly, jeho figurální část navrhl František Ženíšek a Mikoláš Aleš na téma Obrana Starého Města pražského před Švédy roku 1648. Jsou zde spodobněny některé postavy té doby: gen. Königsmark, hrabě Colloredo-Mansfeld, purkmistr Starého Města Turek, student Jindřich Plachý, měšťan a řezník. V letech 1885-86 zde ve dvou patrech sídlila městská pokračovací škola pro dívky, po ní pak vodárenské úřady. Jednu z místností měl na čas pronajatou i malíř Antonín Chittussi. Čerpací stanice byla zrušena v roce 1913 a v roce 1935 byly odsud přestěhovány i kanceláře vodárny.

Poté následovala rozsáhlá rekonstrukce pro budoucí Muzeum Bedřicha Smetany, založeného Společností B. Smetany. Z bývalé strojovny vznikl sál pro pořádání koncertů a přednášek, další prostory byly upraveny na muzejní expozice, archiv a studovnu. Muzeum bylo slavnostně otevřeno 12. května 1936 a je v budově dodnes. Od roku 1976 je součástí Národního muzea jako jedna z expozic Muzea české hudby.

Jedním z nejpamátnejších domů na Staroměstském náměstí je ten, který se nazývá Týnská škola a má čp. 604. Stojí ve východní domovní frontě a pohledově se opírá o velkolepou průčelní kulisu kostela Panny Marie před Týnem. Dům v dnešní podobě vznikl raně renesanční přestavbou dvou významných gotických měšťanských domů, o nichž je první konkrétní zmínka z roku 1359, případně z roku 1363. Oba byly před rokem 1407 vykoupeny „mistry stavby kostela Týnského“. Směrem do náměstí má Týnská škola starobylé podloubí značné architektonické hodnoty. Nepochybně starším dílem dnešního objektu je jeho severní část, která pochází pravděpodobně z konce 13. století. Suterenní prostor je zaklenut dvojicí již goticky vyhlížejících křížových polí, rozdělených tesaným neprofilovaným půlkruhovým pásem. V úrovni přízemí na něm spočívá dělicí střední zeď mezi dvojicí prostorů půloválně zaklenutých. K tomuto jádru byla patrně dodatečně představena na straně

do náměstí dvě mírně obdélná pole podloubí, otevřená lomenými arkádami, zaklenutá křížově s masivními, prostě vyžlabenými žebry, jež vybíhají na jehlancových konzolkách. Na jednom klenebním svorníku je reliéfní rozetka, na druhém hlavička rámovaná dubovými listy. Dle PhDr. JUDr. Dobroslava Líbala tento raně gotický předchůdce Týnské školy dokládá, že již na sklonku 13. století, za vlády Václava II., byla východní strana Staroměstského náměstí zvýšena do nynější úrovně. Zároveň se tady zachovalo nejstarší podloubí nejen v Praze, ale i v celém českém státě.

Druhý dům, který tvoří dnešní Týnskou školu, vznikl nejspíše později, až v první polovině 14. století. Z této doby pochází i jeho podloubí s dvojicí křížových kleneb s žebry profilovanými hruškově. Starší z domů sloužil školním účelům již v roce 1407, zanedlouho přibyl i mladší, jižní dům. Týnskou školu jako všechny nižší školy v Českém království spravovala pražská univerzita. Ta sem dosazovala i správce a vykonávala nad nimi jurisdikci. Proti tomu se bouřili radní i patroni farních kostelů, a proto se ustálil zvyk, že správce navrhovala obec nebo farnost a rektor univerzity návrh schvaloval. V této škole, kde se vyučovalo i latině, působil jako učitel a přední správce známý Matěj Rejsek.

Někdy koncem první poloviny 16. století byly oba domy Týnské školy spojeny. Hloubková dispozice je však zdvojená i dnes.

Sjednocujícím prvkem gotického průčelí objektu je mohutný raně renesanční štít s vysokou atikou dělenou pilastry, nad níž stoupá dvojice stupňovitých obloučkových štítů. Uprostřed mezi nimi stojí na atice válcová vížka s ozdobnými klíčovými střílnami, s drobným cimbuřím na vrcholu. V prostoru střední osy byl v 18. století umístěn velký freskový obraz Nanebevzetí Panny Marie.

Týnská škola, v níž se během posledních dvou století její existence již nevyučovalo latinsky, byla v domě na Staroměstském náměstí v roce 1842 zrušena a přeložena do čp. 977, bývalého kláštera minoritů při kostele sv. Jakuba na Starém Městě pražském. Učební místnosti v Týnské škole byly upraveny jako byty.

V letech 1940-1941 po předešlé opravě štítu kostela Panny Marie před Týnem přikročila pražská obec společně se stavebním zádušním úřadem k řádné opravě Týnské školy, jejímž průjezdem se vchází ke kostelu. Byla restaurována fasáda včetně barokní fresky Nanebevzetí Panny Marie a nakloněné renesanční štíty staženy táhly. Na nádvoří straně domu byla restaurována ornamentální sgrafita.

Týnská škola v podzemí střežila tajemství, které se podařilo odhalit teprve nedávno. Ozvěna z věků nám prozradila, že fundamentální podstata domů je starší než uvádějí písemné prameny, sklepy a část podloubí pocházejí totiž z 2. poloviny 13. století. Ve sklepních prostorách, kde můžeme navštívit italskou restauraci CAFFE ITALIA, poutal donedávna pozornost zazděný portál. Ten napovídal, že za ním, směrem k Týnskému chrámu, by se mohly skrývat další historické prostory. A tak v roce 2005 byla ve spolupráci nájemce prostor a památkářů zazdívka rozebrána a za ní skutečně zjištěn další zasypaný suterénní prostor. Jeho vznik byl datován do doby po polovině 13. století. Zasypan byl patrně v 17. století. Bylo zahájeno vyklízení zasypu a rekonstrukce odkrytých prostor, pod odborným dozorem archeologa PhDr. Zdeňka Dragouna z archeologického odboru pražského pracoviště NPÚ. Byl odkryt relativně rozsáhlý sklep s portálem ve východní stěně a interiérovým schodištěm, které na něj navazovalo. Východní stěna byla vybavena větracím okénkem a dvojicí stříškovitě završených odkládacích nik. V obvodových zdech byly nalezeny pozůstatky dřevěného trámového stropu, který byl v pražských sklepech, běžně zaklenutých kamennou klenbou, spíše výjimečný. Stav dochovaného zdiva nasvědčuje tomu, že vzniklo v jediné stavební fázi a že představuje do svého zasypaní nepřestavovaný interiér z poloviny 13. století. Složitější vývoj měl prostor vstupní šíje, který byl dodatečně upraven v relativně samostatnou nevelkou místnost. V rámci této prostory bylo zjištěno i kvádříkové zdivo, které by mohlo náležet starší, románské kamenné stavbě, ovšem zřejmě na sousedním pozemku.

Kolektory patří k modernímu městu a Praha se může pochlubit jednou z nejmodernějších a technicky nejlépe vybavených kolektorových sítí na světě. Jedná se o stavby velmi finančně náročné, metr raženého tunelu stojí řádově statisíce korun. Kolektorová síť roste jen díky

finanční podpoře Prahy. Magistrát hlavního města Prahy jako jediný investor vkládá ročně do těchto staveb více než 500 milionů korun. Pražské kolektory mají délku bezmála 90 kilometrů a staví se a plánují další.

Za začátek systematické „kolektorizace“ lze považovat závěr roku 1968, kdy u rozpočtové organizace „Technická správa komunikací - oddělení mostů“ byl zřízen referát pro výstavbu a provoz kolektorů. První kolektory vznikaly na satelitních sídlištích v 70. letech minulého století, kdy bylo rozhodnuto vybudovat současně s jejich výstavbou i kolektorové sítě. Ty znamenaly konec kopání a nepříjemností v okamžiku poruchy nebo pravidelné údržby vodovodních, teplovodních, plynových, telekomunikačních či elektrických vedení, které byly do nově budovaných kolektorů svedeny. Jako úplně první kolektor na území hl. m. Prahy byl v roce 1969 uveden do provozu kolektor v délce 128 bm, vybudovaný jako součást

rekonstrukce Chotkovy silnice. Nejednalo se o klasický kolektor, ale o specifické řešení, které umožňovalo společné uložení slaboproudých i silnoproudých kabelů v prostoru mostní konstrukce. V té době se už na prknech projektantů připravoval projekt komplexní kolektorizace nového sídliště Severní Město-Ďáblice. Budování kolektorů dále pokračovalo při výstavbě nových sídlišť jak na pravém tak i levém břehu Vltavy. Na všech těchto sídlištích byla kolektorová síť budována hloubením jako podmiňující investice před vlastní výstavbou bytových objektů. Specifickou formou sdruženého ukládání inženýrských sítí je využití stavebně oddělené části suterénů bytových objektů tzv. technických chodeb. Toto uvedené koncepční řešení nebylo možno v žádném případě použít při výstavbě kolektorů v souvislé zástavbě centra Prahy. Výstavba kolektorů je zde možná pouze jediným způsobem a to ražením. Jako první byl uveden do provozu v roce 1977 kolektor Václavské náměstí (989 bm), následoval kolektor Celetná (686 bm), Žižkov (1 606 bm), Tylovo divadlo (563 bm), kolektor na nábřeží Ludvíka Svobody (720 bm), Rudolfinum (1 080 bm), v roce 1998 Nová Radnice (603 bm), v roce 2002 kolektor C1A (2 684 bm) a Příkopy (1 903 bm) a v roce 2003 kolektor C1 (4 403 bm). Na rozdíl od sídlištních kolektorů, které většinou přímo navazují na suterény zásobovaných objektů, procházejí

inženýrské sítě z ražených kolektorů do suterénů zásobovaných objektů šikmými průvrtly o průměrech 100 až 300 mm. Celková délka průvrtů je v současné době 7 306,30 bm. Dnes je ve správě a provozu společnosti Kolektory Praha, a.s. 62 865 bm hloubených kolektorů, 17 004 bm ražených kolektorů, 7 277 bm technických chodeb a 2 773 bm kolektorových podchodů pod významnými městskými komunikacemi. Celková délka všech podzemních liniových staveb v hl. m. Praze je aktuálně 89 919 bm. časné normy a související předpisy umožňují ukládat do kolektorů: vodovodní potrubí všech tlakových pásem, horkovodní potrubí, parovodní potrubí, potrubí zemního plynu a svítiplynu, kabely pro rozvod elektrické energie, kabely místní i dálkové sdělovací sítě (metalické i optické), rozvody kabelové televize a internetu, rozvody potrubní pošty, potrubí splaškové a dešťové kanalizace, odvodu balastních vod, potrubí pneumatické dopravy domovního odpadu a potrubí stlačeného vzduchu. Z výše uvedených možností nebylo v hl. m. Praze dosud využito uložení potrubí pro pneumatickou dopravu domovního odpadu a uložení potrubí splaškové a dešťové kanalizace. Výstavba kolektorové sítě pokračuje především v centrální oblasti a je převážně zaměřena na lokalitu Pražské památkové rezervace a na ní navazující lokality, jako je Smíchov, Karlín, Holešovice apod. Výstavba kolektorů na satelitních sídlištích až na malé výjimky prakticky nepokračuje.

Dnes nahlédneme do kolektoru: „Trasa C, kolektor Centrum 1-Příkopy-Celetná (Královská cesta)“. Délka celé trasy C je 1 200 m, max. hloubka cca 30 m a je nutno zdolat 7 žebříků.

Trasa kolektoru začíná na Senovážném náměstí vstupem do hlubinného kolektoru Centrum 1 pomocí výtahu do hloubky 30 m a pokračuje nahoru do kolektoru Příkopy. Dále vede ulicí Senovážnou směrem k Obecnímu domu, kde odbočuje ke kolektoru Celetná. Pokračuje ulicí Královskou a u domu U Černé Matky Boží směřuje do kolektoru Celetná. Jedním z možných výstupů z kolektoru na povrch je historickým sklepením domu v Celetné ulici nedaleko Týnského chrámu.

Do pražského technického podzemí návštěvníci nahlédnou přes historické sklepení domu v Celetné ulici čp. 554 nedaleko Týnského chrámu. Dům U Tří mečů je novostavba z roku 1867 podle plánů A. Hellmicha. Dům je postaven na gotických, raně barokně a klasicistně

přestavěných základech. Do sklepa sejdemě klasicistním schodištěm, které vede ze dvora domu. V suterénu zahlédneme zčásti zachovalé gotické klenby, v západním traktu, předěleném jen lomeným pasem, byly nově vloženy podpůrné arkády pod gotickou klenbu. Dům má i svou smutnou historii. Dne 8. května 1945 tu byl německými vojáky zastřelen JUDr. Bedřich Weil.

V hloubce 7 m pod Staroměstským náměstím se nachází unikátní technická památka - ústřední kanalizační uzel, do něhož ústí tři menší sběrače odpadních vod z Michalské, z Melantrichovy a z Železné a Celetné ulice. Tunelem se odpadní vody vedly dál pod Letnou do čisticí stanice za bývalým Císařským mlýnem v Bubenči, kterou v roce 1967 nahradila nová čistírna na Císařském ostrově. Do prostoru tohoto kanalizačního uzlu se vstupuje železnými dveřmi

pod staroměstským orlojem. Sklepní rotunda je zbudována z tvrdých pálených cihel. Strop je necelý metr pod chodníkem v místech, kde jsou vyznačeny kříže na památku popravených českých pánů. Z tohoto místa se také před pár lety kanalizační komora vyztužovala betonovou skořepinou. V současné době je tato technická památka na požádání přístupná skupinám zájemců.

Vůbec nejstarší kanalizační stoka v Praze vedla v polovině 17. století z Klementina do Vltavy. Teprve v 18. století se začal budovat zprvu nedokonalý odvodňovací systém, o který se zasadil především stavitel František Antonín Leonard Herget. Z popudu místodržícího hraběte Karla Chotka byly v Praze vybudovány v letech 1818-1820 44 km stok, které ústily na 35 místech do Vltavy, tehdy ovšem bez jakéhokoli čištění.

Pro Prahu osmdesátých a devadesátých let 19. století bylo důležité přijetí nového stavebního řádu v dubnu 1886, který velkoryse vymezoval šířky ulic, výšku staveb, která ovlivňovala hustotu zástavby a stanovil řadu povinných hygienických novinek. Rozvoj města nenarušila (spíše uspíšila) ani zhoubná povodeň na počátku září 1890.

Odstartovala mj. i rozvoj pražských přístavů, regulaci toku Vltavy a výstavbu nábřežních zdí. Po povodni byla také nastolena „kanalizační otázka“, to znamená, že byla započata diskuse o způsobu odvodnění, odkanalizování, pražské aglomerace. Nebyla to ale jen otázka pouze technická, ale i otázka politická. Zde se projevil osobní přínos mimořádné pražské osobnosti architekta Čenka Gregora, někdy nazývaného otcem pražské kanalizace. Byl to hlavně on - technik i politik - kdo vždy hájil a prosazovat moderní metody technického myšlení a to nejen ve sboru obecních starších (zastupitelstva), ale i před odbornou či laickou veřejností.

Zastupitelstvo královského hlavního města Prahy vyhlásilo dne 16. července 1884 soutěž na projekt generelního řešení pražské kanalizace. Před vyhlášením došlo dne 29. dubna 1884 na základě odborných připomínek ke stanovení podmínek, která musela navrhovaná budoucí řešení splňovat. Vedle obecných zdravotních a ekonomických ohledů bylo konkrétně zdůrazněno, že veškerá potrubí pro dešťovou vodu musí být vedena pouze pod zemí a tento

system, odvádějící současně i jinak znečištěnou vodu z domácností i běžné odpadní vody z továren, nebude vyústěn přímo do Vltavy v obvodu města Prahy. Výsledkem projektu měl být jednotný systém pro všechny části města s pozdější možností napojení okolních předměstí. Každý projekt musel obsahovat i způsob čištění odpadních vod, větrání stok a způsob připojení domů, jejich konstrukční a materiálové provedení. Měla také být stanovena přibližná doba realizace a rámcový rozpočet. V konkurzu zvítězil britský inženýr William Henry Lindley, který budoval kanalizace pro některá další evropská velkoměsta. V Praze byla vybudována důmyslná kanalizační síť o čtyřech kmenových stokách, v nichž se voda pohybuje samospádem. Výstavba tunelu odpadních vod probíhala v letech 1897-98, čistící stanice v Bubenči byla dokončena v roce 1906. Kanály byly konstruovány pro tehdejších 650 000 obyvatel a odváděly odpadní vody z plochy větší než 8 tisíc hektarů. V 50. a 60. letech se pak čistící stanice rozšiřovala a stavěla se nová na Císařském ostrově.

William Heerlein Lindley a tým jeho spolupracovníků v kanalizační kanceláři, a to zejména s Emanuelem Heinemannem, Vincentem Ryvolou, Eduardem Máslem a Josefem Mašínem, vytvořil tvůrčí kolektiv, který postavil základy moderní pražské kanalizace. V Praze na přelomu 19. a 20. století se stala nesmazatelnou kapitolou nejen pražské historie, ale i dějin evropského technického myšlení. Vzniklý projekt svým zpracováním a významem překročil hranice tehdejšího Rakousko-Uherska. Složitost řešení pražské „kanalisační otázky“ byla výjimečná a Lindleyovo řešení bylo příkladem autorova mimořádného odborného rukopisu. Z jejich úspěšné práce žila Praha po dalších několik desítek let a technické pojetí a řešení „otázky kanalisační“ stále ovlivňuje současné pražské stokování. V té době stanovené technické

normativy jsou na území pražské aglomerace dodnes živé. Většina tehdy postavených liniových staveb pracuje pro Pražany dodnes, Lindleyova čistírna odpadních vod sloužila více než padesát let a téměř stoletá Lindleyova kanalizační síť stále slouží, přestože se počet obyvatel do dnešní doby přibližně zdvojnásobil. Toto úctu vzbuzující dílo, spolu s později dostavěným moderním vodovodem, přispělo k tomu, že se hlavní město Praha na počátku minulého století stalo jedním z nejlépe hygienicky vybavených měst v Evropě.

Bývalý obchodní dům DAREX byl rekonstruován v letech 1994-96. Během archeologických průzkumů před zahájením přestavby byly odhaleny základy gotického domu, v němž žil a měl svou lékárnu na přelomu 16. a 17. století slavný doktor Matyáš Borbonius, lékař císaře Rudolfa II.

a Matyáše. Dům dříve míval různá jména, U Michálků, Salazarů, Savadžerských, U Tumských. Jméno Darex vzniklo v době, kdy zde mohli významní činitelé komunistického režimu nakupovat běžně nedostupné exportní zboží na zvláštní poukazy.

Nejstarší archeologické nálezy pocházejí z 2. poloviny 14. století, jedná se o zbytky sídlištních objektů a kamenné zástavby včetně čtyř studní. V té době (1378) je prvně zmiňován původní dům. Roku 1420 jej koupil Jan Roháč z Dubé, jemuž byl dům zabaven Staroměstskými. Dále jej roku 1612 koupil již zmíněný osobní lékař císařů Rudolfa II. a Matyáše, proslulý Mat. Borbonius z Borbenheimu, který roku 1627 odešel z Čech a v Lešně se stýkal

s Komenským. V roce 1725 Berní rula hovoří o domě jednopatrovém se třemi sklepy, studnou a dvorem. V roce 1760 se o domě mluví jako o obydleném, v letech 1814 a 1816 stávající dům zůstává nezměněn je jednopatrový a dobře zachovaný. V roce 1834 byl objekt prodán v dražbě z pozůstalosti. V roce 1835 byly předloženy plány stavitele Pollaka na stavební úpravy stávajícího domu a zvýšení o jedno patro. V roce 1836 došlo ke změně provedené stavitelem Josefem Tredrovským. Poté v popisu objektu je zmíněno i podkroví. V roce 1890 majitel oznámil úmysl postavit čtyřpatrový dům podle plánů stavitele Josefa Blechy. Roku 1891 byl starý objekt bourán a v roce 1892 realizována čtyřpatrová budova. První adaptace prováděny v roce 1897 stavitelem Blechou. Po rekonstrukci zde byl umístěn ortopedický ústav MUDr. Schwarze. Roku 1925 proběhla oprava uličního průčelí stavitel M. Blecha. Roku 1931 byly nahlášeny stavební změny, zejména umístění nové výkladní skříně a dvůr změněn na dvoranu. Další drobné úpravy jsou zmíněny v letech 1930, 1940, 1949 a 1950-51, úprava obchodních prostor v přízemí i prvního patra. Poslední větší rekonstrukce před velkou přestavbou je z roku 1977, týkala se stropu obchodního prostoru.

V roce 1994 je objekt částečně zbořen do základů, aby ustoupil novostavbě obchodní a administrativní budovy. Zároveň je proveden podrobný archeologický a stavebně historický průzkum podzemí, jehož výsledky s nejdůležitějšími historickými údaji o objektu jsou dokumentovány na výstavce v podzemí novostavby. Hlavním exponátem výstavy jsou části gotického domu, v němž žil lékař císařů Rudolfa II. a Matyáše, Matyáš Borbonius a předměty

z vybavení jeho lékárny objevené v zásypu studen. Dalším zajímavým archeologickým nálezem v Darexu jsou zbytky středověké dlažby.

Středověká Praha zprvu dlažbu neměla. Ke zpevnění ulic se užívaly vhodné i méně vhodné horniny, které byly k nalezení v nejbližším okolí města. Byly to oblázky, valouny z vltavských teras, méně už lomový kámen. Celá plocha Koňského trhu (dnes Václavské náměstí), byla vydlážděna teprve v první polovině 19. století. Částečně bylo tehdy použito sliveneckého mramoru ze vzácných náhrobních kamenů profesorů Karlovy univerzity, ze zbytků zbořené kaple Božího Těla na Karlově náměstí. Ve středověku tvořily dlažbu tohoto náměstí jen volně kladené a časem hlínou a prachem upevněné kameny. Právě zbytky takového dláždění byly nalezeny při stavbě podchodu uprostřed náměstí a při rekonstrukci novobarokního obchodního domu Darex.

Po odvozu archeologických nálezů z výstavky, došlo k uzavření expozice pro veřejnost. Kromě stabilizovaného a konzervovaného zdiva domu včetně valounové dlažby zůstávají vitríny s textovou a obrazovou dokumentací historie domu, jeho obyvatel a rovněž informace o průběhu archeologického výzkumu a výstavby objektu Darex.

Dnes po celkové rekonstrukci a dostavbě Darexu je z původního objektu dochována pouze kopie památkově chráněné neobarokní fasády z roku 1893, která je k novostavbě připevněna na pilíře z betonu a oceli. Vše ostatní je moderní novostavba z konce 20. století podle projektu architekta Petera Pivka. Dům má 9 nadzemních podlaží obchodní a administrativní plochy, 4 luxusní apartmány v podkroví a 3 podzemní podlaží, v nichž je 62 stání pro automobily s vlastním výtahem z chodníku. Přes všechna podlaží vede vnitřní átrium s dvěma panoramatickými výtahy. Novou střechu pokrývá speciální sklo s termální úpravou, uprostřed je velkolepý balkon s vyhlídkou.

